синдә гаршыја гојдуглары вәзифәләри һәјата кечирән мүәллимләримиз үчүн әсл мәктәбдир.

«Әдәбијјат вә инчәсәнәт» гәзетинин мәс'ул катиби, Абдулла Шаиг јарадычылығынын пәрәстишкары шаир Ајаз Вәфалы:

Абдулла Шаиг мәнә вә мәним јашыдларым олан кәнчләрдән һеч биринә дәрс демәмишдир. Лакин биз ондан һәјат дәрси, јарадычылыг дәрси алмышыг. Онун орта мәктәб дәрсликләринә салынмыш ше'рләри, охучулар арасында кениш јајылмыш һекајәләри вә дикәр әсәрләри һәмишә бизим үрәк һәмдәмимиз, дилимизин әзбәри олмушдур. Биз Абдулла Шаиги әввәл-әввәл ушаг јазычысы кими танымыш, сонралар исә бөјүдүкчә ону кәнчлијин ән севимли сәнәткарларындан бири кими гәлбимиздә јашатмышыг. «Кечи», «Хоруз», «Ушаг вә довшан» кими ше'рләри, «Көзәл баһар», «Мәктуб јетишмәди», «Көч», «Илдырым», «Хасај» әсәрләри, о чүмләдән «Араз» романы јадымыздан чыхармы?! Бу әсәрләрин һәр бири һәмишә тәравәтли олмагла бәрабәр кәнч нәсилдә хош дујғулар, һәјат еһтирасы, мүбаризлик һисси ојадыр вә онун коммунист тәрбијәсинә хидмәт едир...

Абдулла Шаигин јетирмәси олмуш Азәрбајчан ССР Театр Чәмијјәти Рәјасәт һеј'әтинин Сәдри, республиканын халг артисти Шәмси Бәдәлбәјли:

Бөјүк јазычы вә драматург, мүәллим вә тәрбијәчи Абдулла Шаиги һәмишә еһтирам вә һөрмәтлә хатырлајырам. Онун Азәрбајчан мәдәнијјәтинин, хүсусилә Азәрбајчан ушаг театрынын јаранмасында вә инкишафында бөјүк хидмәтләри олмушдур. Абдулла Шаиг өзүнүн педагожи фәалијјәти дөврүндә газандығы билик вә тәрбијәчи бачарығыны, тәчрүбәсини кәнч нәслин коммунизм идејалары, бејнәлмиләлчилик вә вәтәнә мәһәббәт руһунда тәрбијәләнмәсинә, бөјүмәсинә һәср етмишдир. Бөјүк әһәмијјәт кәсб едән бу мәсәләнин һәлли үчүн А. Шаиг бир-биринин ардынча «Хасај», «Ел оғлу», «Вәтән», «Ана», «Фитнә», «Нүшабә», «Бир саат хәлифәлик» вә с. әсәрләрини јазмышдыр. Бу әсәрләр Азәрбајчан Дөвләт Кәнч Тамашачылар Театрынын репертуарында узун мүддәт јашамыш, кәнч нәслин тә'лим вә тәрбијәсиндә әһәмијјәтли рол ојнамышдыр. Һәмин әсәрләрин тамашаја һазырланмасы просесинин театрын актјор труппасынын да сәнәткарлығынын артмасында, пүхтәләшмәсиндә бөјүк хидмәти олмушдур.

Ушаг психолокијасына көзәл бәләд олан А. Шаиг театр үчүн драм әсәрләри јазмаздан әввәл ушагларын һәјатындан бәһс едән бир чох ше'р, поема, нәср әсәрләри дә јаратмыш, бу әсәрләрдә кәнчләрин тә'лим-тәрбијә мәсәләләри әсас мөвзу кими ишыгландырылмышдыр.

А. Шаиг бир чох илләр Кәнч Тамашачылар Театрында тәрбијәчи мүәллим, театрын педагожи һиссә мүдири вәзифәсиндә ишләмишдир. Һеч тәсадүфи дејилдир ки, бөјүк рус тәнгидчиси В. Г. Белинскинин «Тәрбијә бөјүк ишдир. О, инсанын талејини тә'јин едир» кәламыны өзүнүн педагожи фәалијјәти үчүн бир нөв епиграф кими гәбул едән А. Шаиг тәрбијәнин сон дәрәчә бөјүк әһәмијјәтинә белә гијмәт вермишдир: «Һәм педагожи фәалијјәтим, һәм дә әсәрләримлә мән кәнч нәсли јени руһда тәрбијә етмәк, она мәдәнијјәтимизи, дил вә әдәбијјатымызы өјрәтмәк мәгсәдини гаршыма гојмушам». Әлбәттә, әдиб бу мәгсәдинә там наил ола билмишдир. Онун Азәрбајчан Дөвләт Кәнч Тамашачылар Театрында тамашаја гојулан бир нечә пјесинин угурлу сәһнә һәлли буну бир даһа сүбут едир.

М. Әзизбәјов адына Азәрбајчан Дөвләт Академик Драм Театры да бөјүк әдиб А. Шаигин јарадычылығына мүрачиәт етмишдир. «Нүшабә», «Фитнә» пјесләри тамашаја һазырланмыш вә мүвәффәгијјәтлә нүмајиш етдирилмишдир.

Көркәмли мүәллим, бөјүк драматург А. Шаиг Азәрбајчан театр сәнәтинин көзәл тәблиғатчыларындан бири, театрын вә актјорларын јахын досту вә мәсләһәтчиси иди.

Абдулла Шаиг достлуғу јүксәк гијмәтләндирән меһрибан вә гајғыкеш јолдаш иди. Халг мүәллими Мирзә Чаббар Аббас оғлу Мәммәдзадәнин она јаздығы мәктубларында (бах: Азәрбајчан ССР МДӘИА, А. Шаиг фонду, 126, сијаһы 2, иш № 144) бу сәмимијјәтиндән даһа кениш бәһс едилир.

Мәшһур маарифпәрвәр Мирзә Чаббарын Абдулла Шаиглә достлуг әлагәләрини, хүсусилә нечә мәктублашмаларыны тәдгиг етмиш филоложи елмләр намизәди Көвсәр Тарывердијева:

Мәктублардан өјрәнирик ки, Абдулла Шаиг вә Мирзә Чаббар арасындакы достлуг кағыз үзәриндә олан достлуг дејил, иш вә әмәллә тәсдиг едилмиш идеја достлуғу иди. Бу ики габагчыл зијалы даим бир-биринә јардым әли узатмыш, бир-биринә бөјүк гајғы илә јанашмышдыр. Мирзә Чаббара јаздығы мәктубларын бириндә Шаиг она мүрачиәтлә «Мән, сән—икимиз дә бир чаныг» ифадәси ишләтмишдир. Бу достлуг Мирзә Чаббар вәфат единчәјә гәдәр мәһәббәт вә һәрарәтлә давам етмишдир.

Азәрбајчан ССР Дөвләт мүкафаты лауреаты, тәнгидчи Јашар Гарајев:

Абдулла Шаиг көзәл педагог вә әдиб олдуғу гәдәр дә көзәл инсан иди. О, бүтүн өмрүнү кәнч нәслин тә'лим-тәрбијәсинә она көрә бөјүк шөвглә сәрф едирди ки, һәмин нәслә, кәләчәјин гуручусу кими бахырды. Абдулла Шаиг кәләчәји вә кәнчләри чох севирди. Бу севкијә көрә иди ки, ону тез-тез ушаг вә кәнчләрин арасында көрмәк олурду.

Бир дәфә Адбулла Шаигин мәктәблиләрлә көрүшүндә мән дә иштирак едирдим. Һәмин көрүш Бакыдакы 199 нөмрәли мәктәбдә кечирилирди. Дүз ијирми үч ил бундан әввәлин сөһбәтидир. О вахт мәним јадымдадыр ки, Абдулла Шаиг хәстә иди, лакин буна бахмајараг, мәктәблиләрин көрүшүнә кәлмишди; өзү дә бөјүк һәвәслә кәлмишди. Хәстәлијини бүрузә вердирмәдән шакирдләрлә елә һәвәслә вә меһрибанлыгла сөһбәт едирди ки, санки бу сөһбәти онун үчүн ән шәфалы мәлһәм иди. Шакирдләр бөјүк марагла ону динләјир, суалларына чаваб алырдылар. Абдулла Шаигин һәр кәлмәси кәнч нәсли көзәл инсанлыға, вәтәни дәрин мәһәббәтлә севмәјә, билинләрә һәвәслә јијәләнмәјә чағырыш иди. «Гоча бир мүәллим, сачы-саггалы ағармыш бир јазычы» өз севимли балача вәтәндашларына ән көзәл арзуларыны диләјирди. О, һәмин арзуларыны мәктәбдә сахланан фәхри хатирә албомуна да јазды.

Анадан олмасынын 100 иллији бөјүк тәнтәнә илә гејд едилән көзәл педагог, көзәл әдиб, көзәл инсан Абдулла Шаиг јаратдығы әсәрләрлә, гојуб кетдији унудулмаз хатирәләрлә бу күн дә кәнч нәсли нәчиблијә, вәтәнпәрвәрлијә, елмә чағырыр, балача вәтәндашларын тә'лим-тәрбијәси јолунда өз хәләфләри илә чијин-чијинә аддымлајыр.

Мәһәммәд БАҺАРЛЫ,
«Азәрбајчан мәктәби» журналынын мәс'ул катиби.

Тәнгид вә библиографија

Әһәмијјәтли дәрслик

Республикамызда илк дәфә олараг рус дилиндә «Учебник арабского јазыка» («Әрәб дили дәрслији», «Маариф» нәшријјаты, 1980) чапдан бурахылмышдыр. Охучулар тәрәфиндән бөјүк мараг вә рәғбәтлә гаршыланмыш һәмин дәрсликдән тәкчә Азәрбајчанда дејил, өлкәмизин дикәр шәргшүнаслыг мәркәзләриндә дә истифадә олунмагдадыр.

Дәрслијин мүәллифи С. М. Киров адына АДУ-нун әрәб дили кафедрасынын мүдири, профессор Әләскәр Мәммәдов, елми редактору академик Зија Бүнјадовдур. Көркәмли

чы, истигамәтверичи компонентдир. Бүтүн дикәр компонентләр онун әтрафында чәмләшир.

Дәрсин ачмалы һазырланаркән данми компонентләр әсас көтүрүлмәли вә ашағыдакы ардычыллыг көзләнилмәлидир: дәрсин мәгсәди; мөвзу (мәзмун); дәрсин тәчһизи (васитә); методлар. Дәрсин бүтөвлүкдә мәгсәди олдуғу кими, онун һәр бир мәрһәләсинин дә мәгсәди олур, јә'ни үмуми мәгсәд јарыммәгсәдләрә бөлүнүр. Һәр бир јарыммәгсәдин јеринә јетирилмәси дәрсин бир структура ваһиди, «һүчејрәчији» олур. Мәсәлән, евә тапшырыг вермәјин бир мәгсәди вардыр, кечмиш дәрси сорушмағын исә башга мәгсәди. Анчаг һәмин мәгсәдләр даһа үмуми бир мәгсәддә — дәрсин ваһид мәгсәдиндә бирләшир. Беләликлә, биз дәрсин мәнтиги илә үз-үзә кәлирик. Бу мәнтиг чох динамикдир: шакирдин сәвијјәси, әлдә олан васитәләрин кејфијјәти, мүәллимин һазырлығы кими параметрләр дәрсин мәнтигинин сабит галмасына мане олур. Бунунла белә, мәгсәд, мәзмун, васитә вә метод ардычыллығы дәјишмәз галыр. Тәдрис фәннинин мәнтиги исә дәрсин мәнтигиндән онунла фәргләнир ки, бурада програмын тәләб етдији материаллар хүсуси ардычыллыгла верилир, нәзәри һиссәләр илә чалышмалар арасында сабит әлагәләр мүшаһидә едилир. Дәрсдә бу ардычыллығын позулмасы, әлагәләрин дәјишдирилмәси һалларына јол верилә биләр. Тәдрис фәнинин мәнтиги елмин мәнтигиндән дә фәргләнир. Елмин мәнтиги дәрсликдә там тәкрар олунмур, бир сыра дәјишикликләрә уғрајыр.

Мүасир дәрсә верилән тәләбләр чохдур, биз онлардан јалныз бир нечәсини охучулара хатырлатмалы олдуг. Дәрсдә техники васитәләрдән истифадә етмәк, програмлашдырылмыш материалларын тәтбиги, методларын гаршылыглы әлагәси, шакирдин өзүнәнәзарәти мәсәләләри, дәрсдә дидактик ганун вә принсипләрин һәјата кечирилмәси кими бир сыра проблемләр һаггында бир даһа данышмаг фајдалы оларды.

Бизим сәләфләримиз

Көзәл әдиб, көзәл педагог, көзәл инсан

(Абдулла Шаигин анадан олмасынын 100 иллији мүнасибәтилә)

Әзиз балаларым!

1901-чи илдә мүәллимлијә башладығым илк күнләрдән мән гаршыма бир мәгсәд гојмушдум: халгымын балаларыны вәтәнпәрвәр руһда бөјүдүм, онлары мәдәнијјәтимизлә, әдәбијјатымызла бачардығым гәдәр јахшы таныш едим. Чүнки мән кәнчләрә, өз шакирдләримә халгымызын кәләчәји кими бахырдым. Һәгигәтән онларын чоху сонралар Азәрбајчанын ән адлы-санлы адамлары олду.

Әзиз балалар, сиз дә бизим кәләчәјимизсиниз. Азәрбајчан халгынын башыны уча етмәк үчүн, онун һәмишә мәдәни халгларла бир сырада кетмәсини тә'мин етмәк үчүн сиз елмә, онун мүхтәлиф саһәләринә јахшы бәләд олмалысыныз. Бунун үчүн исә јахшы охумаг, һәр күн охумаг, мүнтәзәм охумаг лазымдыр.

Халгымызы севин, јахшы охујун, дөврүмүзүн мәдәни, ирәли кетмиш адамлары олун. Гоча бир мүәллим, сачы, саггалы ағармыш бир јазычы өз севимли балача вәтәндашларына бундан башга нә арзу едә биләр!!

14. III. 1958. А. Шаиг.

Бөјүмәкдә олан нәслә мүрачиәтлә 199 нөмрәли мәктәбин фәхри хатирә албомуна јазылмыш бу сөзләрин мүәллифи Абдулла Шаиг Азәрбајчанын көркәмли педагогларындан вә әдибләриндән бири иди. О, бүтүн өмрүнү бөјүмәкдә олан нәслин тә'лим-тәрбијәси ишинә сәрф етмиш вә өзү демишкән, бәһрәсини дә көрмүшдү. Белә ки, А. Шаигин јетирмәләриндән чоху вәтәнин ән лајигли өвладлары олмуш, өз мүәллимләринин хәләфләри кими онун бүтүн үмидләрини доғрултмушдур. Биз А. Шаигин һәмин јетирмәләриндән, һабелә педагожи вә бәдии ирсинин тәдгигатчыларындан бир нечәси илә сөһбәт етмишик. Онларын тәәссүратларыны охучуларла да бөлүшдүрмәк истәјирик.

Көркәмли педагог вә әдибин шакирди олмуш академик Азад Әфәндијев:

Мүәллим олмаг, мән дејәрдим ки, сөзүн әсл мә'насында хошбәхтлик вә сәадәтдир. Бу шәртлә ки, А. Шаиг кими мүәллим оласан, јә'ни меһрибан, гајғыкеш, тәләбкар вә јүксәк дәрәчәдә савадлы.

А. Шаиг чохларынын мүәллими иди. Шүбһәсиз ки, дәрс дедији адамларын һамысына әзиз олмуш, әзиз олараг да галыр. О, һәгигәтән, халг мүәллими иди. Јә'ни онун аудиторијасы о гәдәр кениш иди ки, сәсини бүтүн халг ешидирди. Абдулла Шаиг маариф јолуна чыхармаг истәдији халг илә һәм мәтбуат васитәсилә данышыр, она өз үрәк сөзләрини чатдырырды, һәм дә дәрс демәклә Азәрбајчан балаларыны биликләндирирди. Абдулла мүәллим чалышырды ки, биз шакирдләринә һәјаты јахындан танытсын, ону нечә көзәлләшдирмәјин јолларыны өјрәтсин. Мән бу дедикләрими әсасландырмаг үчүн факт кәтирмәк фикриндә дејиләм. Чүнки фактлар олдугча чох вә бир-бириндән мараглыдыр. Һәм дә бу барәдә вахтилә мәтбуатда кениш бәһс етмишәм. Үмуми шәкилдә демәк истәјирәм ки, Абдулла Шаигин бир мүәллим кими гүдрәти онда иди ки, дәрс дедији шакирдләрә нә үчүн елм вә мә'рифәтә јијәләнмәјин сирләрини ачыр, онларла нечә ишләмәјин јолларыны билирди.

Абдулла Шаиг јахшы баша дүшүрдү ки, бөјүмәкдә олан нәсли лајагәтли нәсил кими јетишдирмәкдә валидејнләрлә, ичтимаијјәтлә әлагәни кенишләндирмәк, һәтта онларын өзләри илә чидди мәшғул олмаг лазымдыр. Мәһз буна көрә дә о, мәктәблиләри әһатә едән мүһити даим өјрәнмәјә, она дәриндән тә'сир көстәрмәјә чалышырды. Бу саһәдә Абдулла Шаигин көмәјинә онун әдәби јарадычылыгла мәшғул олмасы да чатырды.

Абдулла Шаигин педагожи ирсинин тәдгигатчысы, педагожи елмләр доктору, профессор Чамал Әһмәдов:

Өз педагожи вә әдәби фәалијјәти илә вәтән өвладларына хидмәт көстәрмиш Абдулла Шаиглә һаглы олараг фәхр едирик. Онун педагожи фәалијјәти әдәби јарадычылығы илә елә гајнајыб-гарышмышды ки, бунларын бирини дикәриндән ајры тәсәввүр етмәк чох чәтиндир. А. Шаиг өз бәдии әсәрләриндә мүһүм педагожи проблемләр галдырыр вә һәлл едирди. Сонра һәмин әсәрләрдән јери кәлдикчә мүәллимлик ишиндә кениш истифадәјә чалышырды. Онун әсәрләри әсл әхлаг вә тәрбијә, естетик зөвг мәктәбидир.

Абдулла Шаиг мүәллимлик сәнәтини јүксәк гијмәтләндирир вә бу барәдә белә јазырды: «Һәр шејдә исте'дад лазым олдуғу кими, мүәллимликдә дә исте'дад олмалыдыр». О, белә исте'дадлы мүәллимләрлә мүнтәзәм әлагә сахлајыр, онларын педагожи фәалијјәтини тәһлил едир, мүтәрәгги фикирләринин тәблиғинә чалышырды.

Азәрбајчан мүәллимләринин классик ирси өјрәнмәк ишинә көмәк мәгсәди илә А. Шаиг һәрдән тәдгигат да апарыр, елми гәнаәтләрини дәрсликләрә салыр, мәктәбә кәтирир вә мүәллимә ону нечә өјрәдилмәси барәдә методик көстәришләр верирди. Онун мүәллифләриндән бири олдуғу «Әдәбијјатдан иш китабы» бу бахымдан инди дә өз актуаллығыны сахламагдадыр. Истәр һәмин дәрслији, истәрсә дә бир чох бәдии әсәри, мәсәлән, «Ушаг көзлүјү», «Көзәл баһар», «Күлзар», «Күлшән-әдәбијјат» вә башгалары узун мүддәт тәдрис вәсаити кими мүәллимләрин диггәтини чәлб етмишдир.

А. Шаигин бәдии әсәрләриндә, дәрс вәсаитләриндә, педагожи фәалијјәтиндә мәркәзи јери бөјүмәкдә олан нәслин коммунист тәрбијәси тутурду. Елми дүнјакөрүшү, бејнәлмиләлчилик, вәтәнпәрвәрлик, достлуг, ингилаби ән'әнәләрә сәдагәт онун кәнч нәслә ашыламаг истәдији вә бүтүн һәјатыны сәрф етдији амал иди. Она көрә дә Абдулла Шаиг бу күн дә бизим мүасиримиздир. Онун бәдии әсәрләри, педагожи фәалијјәти Сов.ИКП XXVI гурултајынын вә Азәрбајчан КП XXX гурултајынын кәнч нәслин тә'лим-тәрбијәси саһә-